

OOSTVLAAMSE ZANTEN

TWEEMAANDELIJKS ALGEMEEN TIJDSCHRIFT VOOR VOLKSKUNDE

ORGAAN VAN DE KONINKLIJKE BOND DER OOSTVLAAMSE VOLKSKUNDIGEN

van de dienst voor volkskundige enquêtes in Vlaanderen
en van het internationaal studiekomitee voor ommevangsreuzen

Redaktie : Lic. Renaat van der Linden, Godveerdegemstraat 15, B 9620 Zottegem

Redaktieleden : Maurits Broeckhove, Lic. Marcel Daem,

Dr. René Haeseryn, A. Gaston Homblé.

Ruil en Recensiedienst : A.G. Homblé, Bibliotheek, Kraanlei 65, B-9000 Gent.

Alle stortingen op postrek. nr. 000-0096946-43, Bond Oostvlaamse Volkskundigen, Gent

Prijs : 100 F

INHOUD

- W.P. DEZUTTER. *Verbroederingsfeesten tussen Westvlaamse gemeenten en gemeenten in het buitenland* 84
- Volkskundige enquêtes in Vlaanderen**
- M. BROECKHOVE. *Het weer voor morgen* 85
- Boekbesprekingen**
- R. VAN DER LINDEN *Grootmoeders Raadselboek*
M. Broeckhove 82
- G. DANNEELS - Ph. DESPRIET - P. JANSSENS
De Sint-Brixiuskerk in Ooigem. A.G. Homblé 83

Oostvlaamse Zanten wordt uitgegeven met de steun van v.z.w.
Noordstarfonds, Gent, het Stadsbestuur van Gent, het Provinciebestuur van
Oost-Vlaanderen en het Ministerie van Nationale Opvoeding en Nederlandse Cultuur

BOEKBESPREKINGEN

VOLKSBOEKEN EN EEN RAADSELBOEK van Renaat VAN DER LINDEN

Grootmoeders Raadselboek - Kennismaking met de auteur

door Albert van Hageland

Antwerpen - Aartselaar, 1981, 269 blz. 42 ill., 570 F

Er bestaat voor een liefhebber en een vorser mogelijkheid om allerlei documentatie over volksboeken te verzamelen. In dit opzicht vervult de uitgeverij Snoeck van Gent, in de zevende generatie, een vooraanstaande rol, in prestatie en traditie. Gedurende eeuwen hebben volksboeken de belangrijkste lektuur van het volk uitgemaakt, in een aanknopingspunt met ridderromans, stichtelijke verhalen, mysterieuze reisverhalen, enz. Volksboeken verzamelen blijft een moeilijker opgave. Waar vindt men ze en in welke staat? Van dergelijk standpunt uit heeft de uitgeverij Beckers in Antwerpen (thans Vlaams Boekenfonds, Antwerpsestew. 61, 2630 Aartselaar) een ongewone verdienste. 'Vlaamse Volksboeken' verspreiden lijkt op zichzelf een avonturenroman, maar eendertig bundels kant en klaar in een prachtbundeling presenteren blijkt enigszins uniek. Daarvoor verdient ons medelid A. van Hageland een uitzonderlijk eresaluut! Tijl Uilenspiegel, Bokkerijders, De Vier Heemskinderen, Baas Ganzendonk van Conscience, Lange Wapper... vele mensen kennen de naam en een klein deel van een vertelling rond de figuur gesnoerd. Reinaard de Vos en Keizer Karel, De Wandelende Jood, Pastoor Helde wijs uit Lapschuere en de boven genoemde helden, beroemd of berucht, voeren ons doorheen heel Vlaanderen en alle tijden. A. van Hageland spant een brug doorheen onze gewesten om de luister en rijkdom van weleer glorieus te laten leven. Het gaat waarschijnlijk om een enige prestatie in het verloop van de edities. Geen schatten op zolder, maar onvergankelijke schatten van onze voorouders, ver en bij. In deze ongewone reeks verschijnt een Raadselboek, gebonden aan de reeks in de geest en sfeer: volks en voornaam tegelijk, aantrekkelijk en wetenschappelijk in één slag. Onze voorzitter loodst ons door ruimte en tijd om te laten uitstralen hoe talrijke basisgegevens betrekkelijk overeenstemmen doorheen de wereld. Eén toonbeeld van Homeros, Grieks auteur 10de e. v. Kr. en een publicatie in 1847 in Zeeuwsland illustreert de vaststelling. De grijze Homeros wandelt

op het strand en polst bij vissersjongens naar de vangst. Zij reageren met een soort grapje:

Wat wij vingen, dat wierpen wij weg.

Wat we niet vingen, nemen we nu mee!

Homeros piekert en stierf van ontsteltenis volgens sommigen omdat hij de oplossing niet vond. De oplossing is eenvoudig, zoals altijd, als je die kent: de knapen bedoelden de luizen in hun haar of vlooiën in de kledij. Wat ze vangen, gooien ze weg. Wat ze niet vangen, dragen ze mee. Sinds vele eeuwen is dat gegeven op alle wijzen overgeleverd, in een denkvorm en zwerftocht over eeuwen en grenzen. Hetzelfde geschiedt met Keizer Karel en de abt. De keizer leest op een klooster: *Hier leeft men zonder zorgen*. Hij duldt dat niet en eist de oplossing van drie raadsels: Hoe diep is de zee? Hoeveel koestaarten zijn er nodig om de afstand naar de zon te meten? Wat peins ik op dat moment van je derde antwoord? Pol de Mont en Alfons de Cock hebben het raadsel opgetekend in Deinze. Varianten zijn in heel Europa bekend, met gelijkaardige motieven, voor een farao uit Egypte, Nero in Rome, Karel de Grote, de tsaar Peter de Grote, Frederik de Grote (1672-1725). Een opsomming van acht topfiguren toont dat dit verhaal alom bestaat. Griekenland, Rome, de bijbel en de Edda, de rechtbank van Dendermonde, enz., enz. treden er bij aan, onder de titel: *Europa en de Wereld*. Historische verkenningen peilen door Vlaanderen, met een Kaïnraadsel op een schutblad van een werk van Jacob van Maerlant als begin, de ontleding daarvan door de tijden tot heden. Het hoofdstuk *Volksboeken* leidt van 1570, nieuwe, stichtelijke en vermakelijke boekjes alom, Petrus Croon in 1666, met ongewijzigde raadsels rond ambachten een eeuw later, de rol van de almanakken, van Amaat Joos, de verhouding kunst- en volksraadsel, enz. Het hoofdstuk *De twintigste eeuw* belicht een Brugse verzameling en een specifiek tijdschrift, de raadselboeken voor ... 10 - 12 - 15 - 25 - 35 - 50 centiemen, daarna voor 1 Fr 500 raadsels en oplossingen, voor 1,25 Fr het modern raadselboek, telkens met een fijnzinnige illustratie. De Kinderkrant,

de invloed van Eugeen van den Broeck, Karel Haerens, mevrouw Mariette Albertyn-Vanhalewijn verklaren, hoe sinds tientallen jaren kinderen afschrijven en ontlenen aan de lopende band, zodat naspeuren van plaats en tijd inzake oorsprong een onverkwikkelijk geheel wordt. De magistrale uiteenzetting beslaat blz. 1 tot 138. Dan volgen niet minder dan 1400 raadsels, met hun oplossing

achteraan, in een negenvoudige rangschikking.

Het Voorwoord begint met de verklaring van de titel, de hulde aan de Grootmoeders, en is op zichzelf een hulde aan het Volksboek met en zonder raadsels, én aan A. van Hageland, leider en begeleider van deze onvolprezen reeks.

Maurits Broeckhove

E.H. G. DANNEELS - Ph. DESPRIET - Dr. med. P. JANSSENS

De Sint-Brixiuskerk in Ooigem

Nr. 4 Archeologische en Historische Monografieën van Zuid-West-Vlaanderen. Kortrijk, 1982, 80, ill.

Andermaal een zeer degelijke uitgave in deze reeks die onder de stuwkracht van Ph. Despriet met een regelmaat het licht zien. Deze archeoloog in hart en nieren, dank zij de archeologische stichting Zuid-West-Vlaanderen, verricht uitstekend wetenschappelijk werk van blijvende waarde als werkdokument voor de geschiedkundigen. Ook de volkskundige treft er heel wat nuttig materiaal in aan. Het hoofdstuk over plaatselijke gebruiken en devotie meldt o.m. dat serdert 1640 op derde Sinksendag de klokluiders de vaandels en kruisen in de processie droegen waarvoor ze achteraf op een traktaat werden onthaald. Op blz. 60 lezen wij dat tijdens de ommegang op de kerktoeren een lindetak stak, verder dat op Allerheiligen en Allerzielen de hele nacht door de klokken werden geluid. Ter attentie van Marcel Daem, auteur van het boek over de Votiefschilderijen van Sint-Anna te Botte-

lare kan hij in deze monografie lezen dat Ooigem ook een volksdevotie en pelegrimage tot Sint Anna kende. Op blz. 62 is een aflaatbrief afgedrukt. Op blz. 63 de afbeelding van het 18^e eeuwse Sint-Annabeeld. In de vorige eeuw kwam er ook een volksdevotie tot de H. Rochus op gang.

Bij het sleuven en graafwerken werden er heel wat oude grafkelders gevonden, de beenderresten werden door de specialist Dr. Janssens die ook deze van Maria van Burgondië te Brugge onderzocht, nauwkeurig beschreven. De auteurs hebben voor hun eruditie reeds lang getuigenis afgelegd. Na lezing van de monografie, kan ik niet anders dan lof uitspreken en het werk warm aanbevelen. Het is een waardevol werkdokument.

A.G. Homblé

Verbroederingsfeesten tussen Westvlaamse gemeenten en gemeenten in het buitenland

De Volkskundige Kroniek, jg. 17, 1982, nr. 9, p. 7 vroeg inlichtingen over verbroederingsfeesten (zgn. Jumelages) tussen gemeenten en steden van Vlaanderen en het buitenland. In 1981 heeft de Provinciale Dienst voor Cultuur te Brugge een enquête gehouden bij de Westvlaamse gemeentebesturen met het doel zich een beeld te kunnen vormen van de contacten die zij onderhouden met andere, meestal buitenlandse, gemeenten.

De enquête kwam tot stand op verzoek van de Landschaftsverband Westfalen-Lippe, waarmee de Provincie West-Vlaanderen intensieve contacten heeft.

De resultaten kunnen als volgt samengevat worden :

- *29 Westvlaamse gemeenten zijn geïntegreerd met 67 gemeenten uit 11 verschillende landen; (1 Westvlaamse gemeente heeft officiële betrekkingen met een gemeente in Wallonië).*
- *12 Westvlaamse gemeenten zijn met meer dan één buitenlandse gemeente in contact.*

De landen waartoe die gemeenten behoren zijn :

- *Bondsrepubliek Duitsland : 33 van de 67 buitenlandse gemeenten, of 49,25%*
- *Frankrijk : 12 gemeenten of 18%*
- *Groot-Brittannië : 6 gemeenten of 9%*
- *Italië : 2 gemeenten of 3%*
- *Luxemburg, Joegoslavië, Spanje, Oostenrijk, Monaco en de Sovjet-Unie : elk 1 gemeente.*

Het succes van de uitwisseling met Westduitse gemeenten blijkt grotendeels te danken aan de ingesteldheid van de bevolking, aan de relaties die tot stand kwamen ten gevolge van de wereldoorlogen en de relaties via de Belgische strijdkrachten in Duitsland.

Opvallend is ook dat de betrekkingen met de Franse gemeenten zeer onregelmatig of zelfs onderbroken zijn, en dit meestal wegens gebrek aan belangstelling aan Franse zijde.

drs. W.P. DEZUTTER, Brugge

HET WEER VOOR MORGEN

Vervolg van OVZ 58 (1983) 49-80

ONWEER

Het onweder van de luchtmassa komt op het vaste land vooral in de zomer voor als gevolg van grote hitte. Het is een geïsoleerd onweder dat behalve de verlaging van de temperatuur geen weersverandering ten gevolge heeft.

A. MET BETREKKING TOT MENSELIJKE KWALEN EN/OF GEBREKEN

Enige tijd op voorhand voelen sommige mensen een nakende verandering van het weer, soms zelfs vóór de barometer ze verraad. De voortekenen van verandering van weersgesteldenis uiten zich bij deze personen door moeheid, werkonlust, hoofdpijn, prikkelbaarheid en soms neusbloedingen.

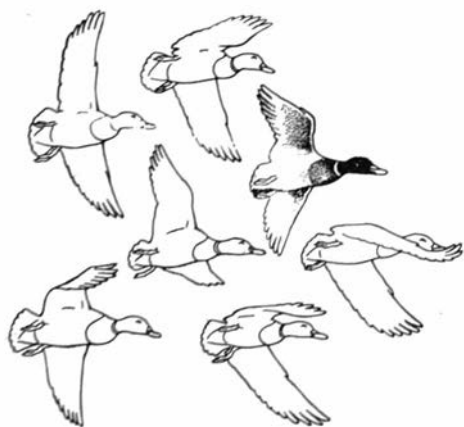
Er komt onweer :

393. Als de kinderen lastig worden.
394. Als de kinderen wispelturiger worden.
395. Als reumatiek u kwelt.
396. Als de lucht bevangen wordt waardoor men hoofdpijn krijgt.
397. Als de lucht zwaar wordt waardoor de ademhaling moeilijker wordt.
398. Als men zich vermoeid voelt.
399. Als de krankzinnigen opgewonden worden.

B. MET BETREKKING TOT GEDRAGINGEN VAN DIEREN

1. Vogels

Door de band verbergen de vogels zich of troepen samen.

400. Onweer is op handen als raven en kraanvogels samenscholen.
401. Als eksters uit het zuiden bijeen-vliegen.
402. Als watervogels, vooral in de vroege morgen, op de oevers samentroepen en tieren.
403. Als wilde ganzen biezonder hoog en bij troepen vliegen.
404. Als de nachtuil 's avonds veel lawaai maakt.
405. Ziet ge reigers in de lucht, dan is kwaad weer op handen vanwaar ze komen.
406. Reigers uit 't noorden : slecht weer.
407. Onweer is op komst wanneer de ooievaar langzaam naar zijn nest vliegt en het met mos en zoden bekleedt.
408. Als de boomkruipers op zoele lentedagen tjilpen, roepen ze om onweer.

2. Hoenders

Met betrekking tot de haan :

409. Als de hanen ontijdig kraaien.

410. Als de hanen hevig met de vlerken klappen.

In verband met de ganzen :

411. Als de ganzen zich vechtlustig vertonen.

3. Insekten

Met betrekking tot muggen :

412. Als de muggen binnenvliegen.

In verband met vliegen :

413. Hoe feller vlieg en horzel steken,
Hoe eer een onweer los kan breken.

414. Als de vliegen en dazen steken.

Zie kommentaar bij nr. 85.

Bijen :

415. Ziet men bijen bij prachtig weer plotseling en met troepjes hun
korf opzoeken, dan dreigt onweer.

416. Als de bijen naar huis toe vluchten,
Is een zwaar onweer te duchten.

417. Bijen nijdig rond de korven,
't Komt een onweer toegezworven (J.V.).

De mestkever :

418. Vliegt de mestkever 's avonds niet uit, dan is slecht weer of onweer
op handen.

Spin :

419. Onweer is op komst als de spin met uitgestrekte poten in 't midden
van haar web zit.

Ze zit gereed en zal zich vóór het onweer in haar schuilplaats terugtrekken.

Donderbeestjes :

420. Onweer is in aantocht als men veel donderbeestjes gewaar wordt
die de mens in 't gezicht en de op handen kriebelen.

Echel of bloedzuiger :

421. Als de echel in een geleipot met water gevuld, zich onrustig ge-
draagt.

Zie kommentaar vóór nr. 134.

Modderaal :

Biezonder de modderaal, wanneer hij in een kameraquarium gehouden wordt, bezit de gave een onweer minstens 24 uren op voorhand aan te kondigen. Is er onweer op handen, dan woelt hij de grond om en zwemt opgewonden heen en weer, steeds naar lucht happend. Het ligt voor de hand dat dit insekt niet gevoelig kan wezen voor droogte of vochtigheid; door het feit dat hij in 't water leeft is zulks totaal onmogelijk. Maar daar hij onweer voorspelt moet hij wel degelijk voor elektrische storingen gevoelig zijn. Zie ook nr. 133.

4. Huisdieren

Met betrekking tot de hond komt er onweer :

422. Als de honden veel in de aarde staan krabben.

423. Als de hond plotseling onrustig wordt, zich gedurig tegen de benen van zijn meester wrijft, zal het er erg op zee aan toegaan (Antwerpen).

In verband met de kat :

424. Als de kat door het huis vliegt.
425. Als de kat zich likt tegen het haar in.
426. Als de kat onrustig wordt, niet eten of slapen wil overdag en de muizenjacht staakt.

5. Vee

Met betrekking tot koeien komt onweer :

427. Als de koeien in koor loeien.
428. Als koeien in de weide bijeenstaan.
429. Als de koeien de koppen bijeensteken.
430. Als de koeien wild door de weide lopen en ophouden met grazen.
431. Als de koeien erger dan gewoonlijk door vliegen geplaagd worden.
432. Als ossen en kalveren al loeiend naar de stal lopen.
433. Koesteert in de lucht
Onweer in de lucht (J.V.).

De ezel :

434. Als de ezel zich wrijft, schudt en springt.
435. Slecht weer is op komst, 't is al verloren,
d'Ezel schudt zijn oren (J.V.).

Varkens :

436. Stro in de bek van 't zwijn,
Strakskes zal slecht weëre zijn (J.V.) (21).

Schapen en geiten :

437. Als de schapen 's morgens zeer geneigd zijn tot bespringen.
438. Als de schapen en geiten in de weide opspringen en meer vechten dan gewoonlijk.
439. Als de geiten niezen betekent het verandering van weer.
440. Als de geiten begerig jonge scheuten van struiken eten bij het huiswaartskeren, is slecht weer in aantocht.

Bijgeloof : Onweer is op komst als men een zwart schaap ontmoet (Limburg).

Paarden :

441. Als de paarden onrustig zijn.
442. Als de paarden erger dan gewoonlijk door vliegen geplaagd worden.

6. Andere dieren

Eekhoorn :

Eekhoorns schijnen ook een voorgevoel van aanstaande weersveranderingen te hebben. Reeds een halve dag voordat de gevreesde weersgesteltenis begint, geven ze bewijzen van onrust door voortdurend in de bomen rond te springen en door een zeer eigenaardig gefluit en geschreeuw, dat men anders enkel hoort wanneer ze opgewonden zijn. Zodra de eerste voorboden van het slechte weer zich vertonen, verschuilen ze zich in hun nesten - soms verscheidene in één nest - en laten nadat ze de opening aan de windzijde hebben dichtgemaakt, ineengerold de bui uitrazen (zie ook nr. 179).

(21) Deze spreuk is zo populair dat men ze spottend overdraagt op een man met een dikke sigaar in de mond.

f. Vissen

- 443. Het zal slecht weer worden als de vis vlugger in het aas gapt en aan de wateroppervlakte wemelt.
- 444. Als de vis zich zichtbaar voortdurend in 't water beweegt.
- 445. Als de kreeften uit 't water op 't land lopen.

Bij de zeevissers :

- 446. Als de grote vissen hoog buiten het zeeoppervlak opspringen, halen de zeevissers de zeilen in en verwachten storm.

Vissers hebben menigmaal opgemerkt dat de haring die aan de Engelse kust gedurende de wintermaanden kuit gaat schieten, bij naderend onweer zich naar de diepte begeeft. Zo :

- 447. De haring trekt zich naar de diepte terug vóór het uitbreken van een onweer.
- 448. Sardijnen, wanneer ze onder de kust zwemmen, verdwijnen naar de diepte bij naderend onweer.

C. MET BETREKKING TOT PLANTEN EN BLOEMEN

- 449. Als de veldzuring (Oxalis) bloem en blad toerolt, komt onweer.
- 450. Als de tulpen hun kelk sluiten.
- 451. Als de bergdistel (de karline) haar puntige bladeren toesluit, is er orkaan of tempeest te verwachten.

Bijgeloof : Men loopt kans onweder te veroorzaken als men een klaproos (Papaveraceae) afsnijdt.

D. MET BETREKKING TOT DE LUCHTDRIK

- 452. Als de rook uit de schoorsteen neerslaat.

Onweer wordt voorafgegaan door plotse luchtdrukvermindering. Deze schichtige val maakt dat de schoorsteen niet meer trekt en dat de rook neerslaat.

Ook komt onweer :

- 453. Als de lucht zwaar is die de ademhaling moeilijk maakt.
- 454. Is 't were loom en laf,
D'r komt onweer op ons af (J.V.).
- 455. Uit laf weer
Groeit onweer (J.V.).

E. MET BETREKKING TOT ALLERLEI

- 456. Als de radio kraakt komt onweer.

F. MET BETREKKING TOT DE WIND

Er komt onweer :

- 457. Als 't heet is en wind opkomt.
- 458. Als de wind naar 't zuiden draait, kondigt hij drukkend warm, soms donderachtig weer aan.
- 459. Als het stof ineens opvliegt.

Opmerkelijk is dat, hoe tijdens een donderbui de wind ook van richting mocht veranderen, hij ten slotte weer uit dezelfde richting zal waaien als toen het onweer losbrak. Onze kustbewoners zeggen :

460. **Waait de wind over het oosten en komt er een onweer uit het westen opzetten, dan loopt gedurende de dondervlaag de wind over naar 't westen om terug naar het oosten te trekken als de vlaag over is.**

Vandaar :

461. **Al is de donder nog zo kloek,
Hij brengt de wind weer in zijn hoek.**

Bij de vissers :

462. **Komt wind vóór regen,
Daar is niets aan gelegen,
Maar komt regen vóór wind,
Berg dan je zeilen gezwind.**
463. **Als de wind komt vóór regen kunnen de zeilen er wel tegen, maar als de regen komt vóór wind, maak dan dat ge de zeilen bindt.**

Opiniepeiling G. Tibau = Percentage %.

Nr. 463

	Totale geloofwaardigheid		Buiten		Stad		+ 46 j.		- 46 j.		Onafhankelijke		Afhankelijke	
	Totale bekendheid		Geloofwaardig	Bekend	Geloofwaardig	Bekend	Geloofwaardig	Bekend	Geloofwaardig	Bekend	Geloofwaardig	Bekend	Geloofwaardig	Bekend
Nederlands taalgebied	53	11	53	11	57	13	53	11	52	10	54	11	54	18
Provincie Antwerpen	57	09	56	09	61	10	56	10	59	09	58	13	55	10
Provincie Brabant	56	10	55	10	72	10	56	09	57	12	60	07	59	16
Provincie Limburg	47	09	48	09	00	00	48	09	45	08	46	10	43	13
Provincie Oost-Vlaanderen	54	13	55	13	43	14	54	14	53	10	55	13	56	23
Provincie West-Vlaanderen	50	13	49	12	59	22	52	15	47	10	48	13	56	26

G. MET BETREKKING TOT DE ZON

464. **Gaaf de zon onder in witte glans en schijnt zij meer wit dan geel, dan is stormachtig weer te verwachten.**
465. **Van onweer vast een teken,
Is de zonne ziek en bleke (J.V.).**
466. **Op onweer is er hoogste kans,
Staat om de zon een witte krans (J.V.).**
467. **Is de zon bij klare hemel door een schemerende ring omgeven, dan is slecht weer nakend.**
468. **Ziet men 's morgens bij een zuiderwind een schitterende zon aan de zijde van de horizon van waaruit de wind waaft enige lichte bultvormige wolken, dan zal een onweer 's namiddags uitbarsten.**
469. **Wind en regen zijn nakend wanneer de zon in sterke gloed ondergaaf.**

- 470. Als de zon op donderdag in een zak (d.i. achter wolken) ondergaat, komt er nog vóór zondag regen en wind.**

H. MET BETREKKING TOT DE WOLKEN

- 471. Alle stapel- of opgestapelde wolken van een koperrode kleur voorspellen onweer.**

Stapelwolken zijn gewone wolken van de zomerhemel die soms van blankheid schitteren met van boven afgeronde koppen, die naar de blauwe hemel gericht zijn. Hun naar de aarde gekeerde voet is donker. Ze worden gewoonlijk door regen gevolgd.

Donderkop of *donderwolk* is de populaire naam van het bovengedeelte van de stapelwolken wanneer deze zich tot buien- of onweerswolken ontwikkelen. De basis van de stapelwolken kan een groene, bruine, blauwe of rosse (koperrode) tint aannemen.

Onweer komt er :

- 472. Als zwarte wolkenmassa's die op dicht bijeenstaande bomenkruinen gelijken, snel voorbijvliegen.**

Dit type regenwolken in de cumuliforme, een verticale bloemkoolachtige wolk, waarvan de apoteose de cumulo-nimbus is, de typische buienwolk. De levensduur bedraagt slechts enkele uren en één bui duurt gemiddeld ongeveer één uur, die zich vanzelfsprekend met de wind verplaatst. Maar tijdens die korte levensduur giet een cumulo-minbuswolk (die bij ons soms een verticale dikte van 10 km kan bereiken) gemiddeld 10 tot 15 liter per vierkante meter water uit.

- 473. Als kleine witte wolken, die op wapperende vaandels gelijken, in grote vaart voorbijvliegen.**

Wanneer men een van deze twee tekens (van nr. 472 en 473) aan de horizon waarneemt, moet je niet denken dat het onweer ter plaatse zelf zal overkomen. Waargenomen werd dat de meeste onweders van het W. naar het O. trekken.

- 474. Wolken uit het noord-oosten geven des zomers donder.**

Als deze wolken in 't donderen zwart zijn, dondert het gewoonlijk zeer verschrikkelijk.

Er komt eveneens onweer :

- 475. Als 's morgens en 's avonds vuurrode wolken aan de hemel te zien zijn.**

I. MET BETREKKING TOT HET UITSPANSEL

Zie kommentaar vóór nr. 299.

Er komt onweer :

- 476. Zo de hemel bij ondergaande zon een vaalgele kleur heeft, is het geen goed voorteken voor het weer voor volgende dag.**
- 477. Is de hemel bij zonsondergang zeer rood gekleurd, dan wind of onweer te verwachten.**

J. MET BETREKKING TOT DE REGENBOOG

Zie kommentaar vóór nr. 354.

De zeeman ziet de nachtelijke regenboog niet zonder huivering aan, die is een voorbode van storm en hij noemt hem *bellepoort*.

478. Soo er 's nachts een Regen-boog tegen over de Maene gezien wordt, betekent het onbestendig Weder, en dilwijls langdurig onweder met grote vochtigheid en storm (Greg. Alm.).

479. Ziet men bij zonsondergang een regenboog laag aan de hemel staan : onweer.

480. Ziet men bij stil weer bij zonsondergang een veelkleurige regenboog : onweer.

Gezegden : Zien onze kustbewoners een regenboog op zee, dan zeggen ze *dat het zeewater langs de ene kant opklimt en langs de andere kant wegvloeit*.

Te Wenduine luidt het : *dat de regenboog bezig is met het water van de zee in de andere, of van zee in een stroom te pompen*.

K. MET BETREKKING TOT DE STERREN

481. Als op een heldere zomeravond veel vallende sterren te zien zijn, zal het donderen.

WIND EN STORM

Wind is bewegende lucht. Storm is wind die zich snel verplaatst.

Wind ontstaat door het verschil in luchtdruk tussen twee plaatsen en wel zo dat de lucht stroomt van de punten waar de barometer het hoogst staat naar die waar hij het laagst aanwijst. Hij brengt dus het weer van de ene streek naar de andere.

Vandaar : *Het weer kent men aan de wind*.

Ook : *Wees voor geen weersverandering beducht,*

Als er geen wind is in de lucht (22).

Wind moet er zijn, doch er zijn soorten van winden. Vooreerst hebben we matige wind. Die zorgt in het voorjaar voor de verspreiding van het stuifmeel. Bij sommige struiken en bomen, hazelaars, berken, elzen, enz. komen de bloemen vóór de bladeren opdat de katjes ongestoord zouden kunnen stuiven, hetgeen best geschiedt bij matige wind. Ook in het najaar doen sommige bomen voor de verspreiding van hun zaad een beroep op de wind. Denken we aan de helikoptertjes van de esdoorn.

Krachtige wind is noodzakelijk vooral in de herfst, opdat de bomen zich zouden kunnen ontdoen van hun bladeren en dorre takken.

Nadelig wordt het pas als de wind groeit tot storm. Voorjaarsstormen kunnen veel schade veroorzaken aan het jonge loof. Als de boomkruinen gaan zwiepen in de

(22) Frankrijk : Quand il n'y a pas de vent,
Rien à craindre pour le temps.

felle wind breken niet alleen de dorre takken maar ook de levende en in het ergste geval gaat heel de boom tegen de grond.

Vanzelfsprekend hebben de volksvoorspellingen betrekking op hevige wind en op storm; van normale wind wordt niet gesproken.

A. MET BETREKKING TOT MENSELIJKE GEDRAGINGEN

Het wordt windrig :

482. Als de kinderen ruw spelen en onzeggelijk zijn.

483. Als de kleine kinderen geweldig schreeuwen.

484. Als uw kop jeukt.

B. MET BETREKKING TOT DE GEDRAGINGEN VAN DIEREN

Het blijkt dat het organisme van de dieren hen in staat stelt de wind enige uren van te voren te voorzien. Het is zeer goed mogelijk dat sommige natuurverschijnselen die verandering van weer voorafgaan ons ontsnappen, terwijl ze door de dieren opgemerkt worden. Men moet dus toegeven dat volgende spreuken gedeeltelijk gegrondvest zijn op de waarneming.

1. Vogels

Algemeen :

485. Als de vogels al'maal zwijgen
En zich bergen in de twijgen,
Gaan we stellig stormweer krijgen (J.V.).

Mus en vink :

Er komt storm :

486. Als mus en vink vroeg tjilpen of roepen.

Watervogels :

De stormmeeuw inzonderheid is zo gevoelig voor het stormachtig weer dat zij de hoog opgezwepte golven ontvlucht en ver van zee op het land haar toevlucht zoekt. Verschijnt ze vroeger dan de andere meeuwen achter de beschutte dijken, dan weten de kustbewoners dat er storm in aantocht is.

487. Als de meeuwen en andere zeevogels in de duinen vliegen, is het een teken van slecht weer (Knokke).

488. Als de meeuwen zee en meren verlaten.

489. Wanneer meeuwen en andere vogels tot Antwerpen komen en verder naar de Boven-Schelde afzakken, stormt het op zee en is er op het land ook storm of slecht weer te verwachten (Antwerpen).

Algemeen :

490. Meeuwen aan land,
Storm aan de hand.

491. Meeuwen in 't land,
Wind voor de hand (J.V.).

In de Westvlaamse streken omtrent de kust, hoort men in verband met de meeuwen die bij stormweer landswaarts trekken de volgende gezegden :

Te Eggerwaartskapelle : *'t Zal gaan stormen want de duiven van de paster van Lombardsijde komen af.*

Te Nieuwmunster : *De paster van Wenduine heeft zijn duiven losgelaten, we krijgen slecht weer.*

Te Ramskapelle en Schore : *De paster van Sint-Joris (aan de IJzer) heeft zijn duiven weer losgelaten.*

Verder :

- 492. Als meeuwen en eenden klapwieken.
- 493. Als de ganzen ongewoon schreeuwen.

In verband met kraaien :

- 494. Als de kraaien anstig schreeuwen en laag vliegen.

2. Hoenders

Met betrekking tot de kippen komt er wind :

- 495. Als de hennen fel kakelen.
- 496. Als de hennen fel schetteren (Kempen).
- 497. Kaak'len de hennen luid en fel,
't Zal gaan waaien, merk het wel (J.V.).
- 498. Als de kiekens met de wind naar bed gaan, dan staan zij er weer mee op (Kempen).

Bewering : Met de kop op de borst wijzen de hennen de richting van de wind aan, namelijk langs de kant waarnaar de snavel gekeerd is.

In verband met de haan :

- 499. De verandering des weders
Die doet krayen licht den haen,
En wanneer hij klackt zijn veders
Is er wind uyt te verstaen (Gentsche Compt. Alm. 1769).

3. Insekten

In verband met spinnen :

- 500. Maakt de spin in 't net een scheur,
Dan klopt stormwind aan de deur (Kempen).
- 501. Als veel spinnen te zien zin.

Echel of bloedzuiger :

- 502. Als de echel in een geleipot met water gevuld, geweldige bewegingen maakt.

4. Huisdieren

Met betrekking tot de hond. Er komt wind :

- 503. Als de hond op de wand van zijn hok krabt.
- 504. Krabben honden onverdroten
Op de wanden van hun koten,
Teken dat er binnenkort
Eene windvlaag overstort (J.V.).
- 505. Als de waakhond in de grond krabt als wilde hij een hol maken.
- 506. Als de hond zich over de grond rolt (hevige wind).

In verband met de kat :

- 507. Als katten aan een
boom krabben.

5. Vee

Koeien : Er komt storm :

- 508. Als de koeien in de weide onrustig de oren heen en weer bewegen.

Varkens :

509. Als de zwijnen in hun hok schreeuwen.

Boeren aan de zee kust bevestigen dat :

510. Twee dagen vóór hevige wind ziet men de zwijnen met de muil vol stro lopen.

Ook :

511. De zwijnen kunnen de wind «zien», ze knorren meer dan gewoonlijk als er storm op handen is.

Een algemeen zeemansgeloof is dat het zwijn snuift naar de kant vanwaar de storm komt.

Schapen :

512. Als de schapen bijzonder onrustig zijn.

513. Zijn de schapen opgewonden,
Wordt ons wind toegezonden (J.V.).

6. Andere dieren

Egel :

514. Als de egel zijn hol aan de noord- of zuidopening afsluit.

7. Vissen

515. Wil de vis niet bijten dan zal de wind draaien.

516. Wil de vis niet van de maaien,
Zal de wind gaan draaien (J.V.).

C. MET BETREKKING TOT PLANTEN

517. Heeft 't klaverken zijn blaaiakens geloken,
Daar komt een windvlaag opgestoken (J.V.).

D. MET BETREKKING TOT DE LUCHTDRIJK

518. 't Zal waaien als de schouw begint te grollen.

519. Wanneer de houtskolen vuriger en gloeiender zijn dan naar gewoonte en de vlam meer slingert.

Bij onze zeevissers :

520. Wanneer de zeilen bij oostenwind nat worden, voorspelt dit sterke wind of storm.

E. MET BETREKKING TOT DE ZON

Als de zon 's avonds achter de wolken ondergaat, in haar nest gaat zoals de kustbewoners dat noemen, zonder zich te laten zien vooraleer onder te gaan, dan zal het 's anderendaags W.-wind zijn. Nest is een bank van vezelwolken aan de horizon. De hoge cirrusbewolking kan wel op een nest gelijken; toename van deze bewolking is een aanduiding van een naderend front (regenzone). Na de doortocht van het front ruimt de wind naar het W. Vandaar :

521. De zon in een nest,
De wind wordt west.

522. De zon in een nest,
Morgen de wind west.

523. Gaat de zon in een nest,
Morgen wind van west.

Nr. 521

	Totale geloofwaardigheid	Buiten		Stad		+ 46 j.		- 46 j.		Onafhankelijke		Afhankelijke		
		Totale bekendheid	Geloofwaardig	Bekend	Geloofwaardig	Bekend	Geloofwaardig	Bekend	Geloofwaardig	Bekend	Geloofwaardig	Bekend	Geloofwaardig	Bekend
Nederlands taalgebied	42	25	43	25	35	20	45	28	36	18	41	22	48	32
Provincie Antwerpen	41	22	44	25	19	00	45	26	31	13	39	20	51	33
Provincie Brabant	38	21	39	21	28	17	39	24	34	15	32	21	35	21
Provincie Limburg	33	17	33	17	60	00	33	18	34	15	31	13	43	25
Provincie Oost-Vlaanderen	47	30	48	30	39	29	49	33	44	22	44	23	55	41
Provincie West-Vlaanderen	50	34	50	33	52	41	57	38	38	26	58	34	55	39

Aan de zeekust :

524. De zon op sporen,

Daar is noordenwind mee geboren.

Is een zeer verbreide zeemansuitdrukking die gezegd wordt als een waterige zon haar stralen door dikke wolken schiet tot in 't water, of, als er van de zon naar de zee toe waterstrepen (sporen) gaan. Het meest doet dit verschijnsel zich voor bij Z.-W., W.-Z.-W.- en W.-winden. Het is een zeker teken dat de wind de volgende dag naar het N. zal overlopen.

Een rode zon voorspelt wind :

525. Rood voor zonne,

Wind voor avond.

Oostenrood

Schoon weder dood (Zeekust).

526. Als de zon roodgetint ondergaat of door rode of gele wolken omringd is.

527. Wind of regen zal ontstaan

Ziet men de zon rood ondergaan.

Storm komt er :

528. Als de zon bleek opgaat en rood wordt.

529. Als de zonneschijf zeer groot is en de hemel in 't noorden rood is.

530. Als de zon verdeeld schijnt of als er zich een bijzon vertoont.

F. MET BETREKKING TOT DE WOLKEN

Rode wolken voorspellen hevige wind :

531. Hebben wolken 's morgens rode randen,

Altijd is er wind en nat voorhanden.

532. Als de wolken bij zonsondergang er rood uitzien.

533. Als er rode wolken in de lucht zijn (Mechelen).

534. Zijn er rode wolken in 't noorden te zien : wind.

G. MET BETREKKING TOT HET UITSPANSEL

Zie kommentaar vóór nr. 299.

535. De purpere banden die op zekere avonden zoveel schoonheid aan de hemel geven, zijn windtekenen.
536. Als bij het op- of ondergaan van de zon een sterke rode schemering te zien is, komt er wind.

H. MET BETREKKING TOT DE MAAN

De zeevissers hechten veel belang aan de maan. Zien zij de nieuwe maan een of twee dagen later en op haar rug liggend, dan kondigt ze slecht weer aan :

537. Als de maan op haar rug ligt, komen er zware stormen.

Gezegde : *De maan is in storm geboren, 't zal heel de maanloop duren.*

538. Een liggende maan,
Doet de zeelui staan.
539. Een staande maan is een liggende zeeman,
Een liggende maan is een staande zeeman.

Opiniepeiling G. Tibau = Percentage %.

Nr. 539

	Totale geloofwaardigheid		Buiten		Stad		+ 46 j.		- 46 j.		Onafhan- kelijke		Afhanke- lijke	
	Totale	bekendheid	Geloofwaardig	Bekend	Geloofwaardig	Bekend	Geloofwaardig	Bekend	Geloofwaardig	Bekend	Geloofwaardig	Bekend	Geloofwaardig	Bekend
Nederlands taalgebied	22	04	22	04	23	04	22	04	20	04	22	05	24	05
Provincie Antwerpen	22	04	22	04	29	03	23	05	20	00	25	04	30	09
Provincie Brabant	23	04	24	04	14	00	25	04	19	04	25	05	26	00
Provincie Limburg	14	01	14	01	20	00	14	01	15	03	15	01	15	01
Provincie Oost-Vlaanderen	22	03	24	03	07	00	24	03	19	03	21	03	22	04
Provincie West-Vlaanderen	25	10	23	09	41	15	23	09	29	11	24	11	27	13

Een kleine ster die zich dicht bij de maan bevindt noemen onze kustbewoners de *maanster*. Dit sterretje volgt de beweging van de maan en als de atmosferische vochtigheid toeneemt is het alsof het verdwijnt. Zien ze drie of vier dagen na de geboorte van de maan het sterretje dicht bij de maan, dan voorspellen ze slecht weer dat zal aanhouden tot aan het laatste kwartier. Mocht het weer zich gedurende die tijd herstellen dan is het voor korte duur en het slecht weer valt terug in.

540. Een sterretje dicht bij de maan,
Kondigt wel eens storm aan.

541. Hoe dicht het sterretje bij de mane staat, hoe slechter het weer.

Een ster bij de maan noemt men te Wieze «een jager». Vandaar :

542. Hoe dicht een jager bij de maan zit, hoe dicht dat ge bij het slecht weer zijt.

Verder :

543. De derde dag van de nieuwe maan maakt het weer (Opwijk).

544. Als het gedurende het laatste kwartier slecht weer is, dan brengt de nieuwe maan ook slecht weer mee.

Een nevelkring om de maan voorspelt niets goed :

545. Een ring om de maan,
Kondigt storm aan (23).

546. Een ring om de maan,
Geeft wind op de baan.

Wind komt er ook :

547. Wanneer de maan 's avonds rood opkomt.

548. Een rood uitzicht van de maan,
Kondigt wind aan.

549. Komt de maan bleek op, dan mag men wind verwachten.

I. MET BETREKKING TOT DE REGENBOOG

550. Wanneer in de kleuren van de regenboog het rood de bovenkant heeft, komt er wind.

J. MET BETREKKING TOT DE STERREN

Vallende sterren zijn lichamen die uit de interstellaire ruimte vandaan komen en ontvlammen bij hun tocht door de atmosfeer van de aarde. De richting waarin deze lichamen zich verplaatsen hangt af van hun positie met betrekking van hun baan tot die van de aarde en hun baan heeft in principe niets te zien met het te verwachten weer.

551. Vallende sterren voorspellen wind voor daags nadien.

Wat de richting van de wind betreft, zeggen de vissers van Heist-aan-Zee : *De sterren volgen altijd de richting van de wind die 's anderendaags zal waaien.*

552. Een vallende ster, de wind zal van die kant komen.

553. Als er een ster rijst, zit de wind drie dagen later vanwaar de ster rijst.

Verder :

554. Schijnen de sterren groter en schitterend, dan komt gewoonlijk wind.

555. Als de sterren hevig flikkeren en schijnen te verschuiven komt er wind.

K. MET BETREKKING TOT DE HEERSENDE WIND

Aan de zee kust :

556. Hoe hoger ie (de wind) gaat,
Hoe harder ie slaat.

Waarmee bedoeld wordt dat zo de wind door het Z. tot het Z.-O. opkrimpt, stellig stormachtig weer te verwachten is.

Verder :

557. Als de wind kruipend naar het oosten gaat,
Is het zeker dat hij er niet lang staat.

558. Oost heeft geen nood,
Hij waait zich dood.

559. Een storm uit het oosten, nooit meer dan drie dagen duurt.

De stormen bij O.-wind zijn zelden gevaarlijk, althans niet in vergelijking met de dilwils vreselijke stormen uit het N.-W.

(23) Wallonië : Une couronne autour de la lune, nous annonce la tempête.

560. Als een onweder komt opzetten uit dezelfde richting vanwaar de wind waait, wat de zeevissers *een dondervlaag vóór wind* noemen, dan mag men zich gedurende een of twee dagen aan sterke wind verwachten.

Tot slot :

561. Hevige wind zal drie, zes of negen dagen duren.

L. MET BETREKKING TOT DE ZEE

Aan de kust is een voorteken van wind wanneer de zee fosforesceert. Het fosforesceren wordt veroorzaakt door kleine vetachtige druppeltjes verspreid in het protoplasma van lichtgevende diertjes. Het wordt sterk ontwikkeld door zekere invloeden, o.a. door de onstuimige bewegingen van het milieu.

MOOI WEER

A. MET BETREKKING TOT MENSELIJKE GEDRAGINGEN

't Zal mooi weer worden :

562. Als de kleuters zich bedaard en fatsoenlijk beginnen te gedragen.

B. MET BETREKKING TOT DE GEDRAGINGEN VAN DIEREN

1. vogels

Met betrekking tot de zwaluwen :

563. Het blijft mooi als de zwaluwen hoog vliegen.

564. Vliegen de zwaluwen hoog

Weder schoon en mooi;

Vliegen de zwaluwen laag

Regen voor vandaag (J.V.).

Zie commentaar bij nr. 9.

Duivenliefhebbers kunnen zich een idee vormen wanneer mooi weer op komst is :

565. Als de duiven bij het uitvliegen lang wegblijven.

566. Als de duiven laat naar de til terugkeren.

567. Als wilde duiven zich sterk laten horen.

568. Als wilde duiven hoog in de lucht zweven.

Met betrekking tot raven, kraaien en kraanvogels :

569. Hoort men de kraaien zachtjes krassen terwijl ze in groep vliegen en doen alsof ze vrolijk zijn, dan beduidt dit mooi weer.

570. Als de kraaien 's morgens op het land zwermen en aanhoudend krassen.

571. Als de raven zachtjes krassen.

572. Als de kraanvogels in groep vliegen.

De koekoek :

573. Roept de koekoek 's avonds, dan voorspelt hij voor morgen een mooie dag.

574. Roept de koekoek rustig,
En regelmatig aan,
Schoon weder om eens lustig
Uit wandelen te gaan (J.V.).

De nachtegaal :

575. Als de nachtegaal gans de nacht door blijft zingen, dan mogen we
mooi weer verwachten.
576. Zingt de nachtegaal tot de morgen door, dan houdt het mooie weer
aan.

De leeuwerik :

577. Vliegt de leeuwerik naar omhoog,
Dan wordt de hemel klaar en droog.
578. Stijgt de leeuwerik hoog, zingt hij lang daarboven,
Dan kunt ge ras goed weer te loven.
579. Hoe langer de leeuwerik klimt,
Des te minder hij op regen zint.
580. Leeuweriks in 't hoge
't Weder in 't droge (J.V.).

De uil :

581. Er is goed weer op handen als de uilen bij regen schreeuwen (24).
582. Als de uilen zich vaak vertonen na zonsondergang.

Watervogels :

583. Als de ooievaars zindelijk zijn, vgl. nr. 60.
584. Reigers uit 't Zuiden : goed weer.

2. Hoenders

Met betrekking tot de kippen :

585. Als de kippen schuilen gaan,
Houdt de regen zelden aan.
586. Als de kippen bij de eerste regendruppels een schuilplaats zoeken,
zal 't vlug ophouden met regenen.
587. Als de kippen schuilen gaan terwijl het regent, zal de regen straks
ophouden.

Het wordt of blijft mooi :

588. Als de kippen vroeg gaan slapen.
589. Kruipt de kip vroeg op heur léerke,
Morgen is 't schoon weerke (J.V.).

In verband met de haan :

590. Hanengekraai in de vroege morgen,
Moet schoon weer ons bezorgen (J.V.).
591. Als de haan kraait na een regenvlaag.
592. Kraait het haantje na de vlage
Ziet hij 't zonneken al dagen (J.V.).
593. Als 't haantje na de middag kraait,
Is 't zeker dat het weer verdraait.

(24) Frankrijk : Si les hibaux hululent durant le mauvais temps, celui-ci ne tardera pas à changer.

3. Insekten

Met betrekking tot de muggen :

594. Soo de Muggen 's avonds met hoopen als een Pyramide 't saemen vliegen niet hoog van het Aerdrijk, betekent goed weder (Greg. Alm.).
595. Als muggen na zonsondergang in ronde en langwerpige groepjes laag boven de grond vliegen.
596. Als 's avonds enige voeten boven de grond de muggen zwermen, beduidt dat goed weder (Limburg).
597. Als veel muggen op en neer vliegen in de stralen van de ondergaande zon, mooi weer (25).
598. Dansen de muggen in de lucht, 's anderendaags goed weer.
599. Als de muggen 's avonds in zwermen dansen.
600. Als de muggen dansen gaan,
Dan is 't met regenen gedaan.
601. Als er muggenzwermen dansen,
Heeft 't schoon weerken al de kansen (J.V.).

In verband met de bijen :

602. Is de ochtend mistig en vliegen de bijen toch uit, dan zal de zon stellig doorbreken en is mooi weer te verwachten.
603. Vliegen de bijen uit hun hokken,
Al is 't mistig en betrokken,
Wees maar rustig en bedaard,
't Weer zal spoedig opgeklaard (J.V.).

De mestkever :

604. Vliegt de mestkever 's avonds uit, dan mag men er staat opmaken dat het daags nadien mooi weer zal zijn (Vgl. nr. 418).

De glimworm :

605. Ziet ge in 't moeras het dwaallicht (glimworm) gloren,
Dan blijft het weer mooi als voren.

De spin :

Zie kommentaar bij nr. 102. Het wordt mooi weer :

606. Als de spin zeer bedrijvig is en lange draden maakt ten behoeve van haar web.
607. Als de spin lange draden voor haar web maakt en zeer werkzaam is.
608. Ziet ge hoe met lange draden,
Spinnen aan het weven zijn;
Gerust bij haar te rade,
't Zal vandaag schoon weere zijn (J.V.).
609. Trekt de kruisspin de rechtlopende draden van haar net sterk aan, dan is mooi weer te verwachten (Vgl. nr. 106).
610. Als de spin in 't midden van haar web met ingetrokken poten vertoeft, blijft het mooi weer voortdurend (Vgl. nr. 419).
611. Wanneer de spinnen vlijtig buiten weven,
Zullen we zeker mooi weer beleven.
612. Als het kleine spinnetje (érigone) dat in het gras leeft zijn web maakt.

(25) Wallonië : Si les mouchérons volent au grand monbre dans les rayons du soleil couchant, il fera beaux temps.

Met betrekking tot kwartels en kikvorsen :

- 613. Als de kikkers kwaken,
Zal mooi weer genaken.
- 614. Als de puiten 's avonds kwaken.
- 615. De vaak herhaalde kwartelslag,
Voorspelt de boer een droge dag.

In verband met slakken :

- 616. Hebben de slakken een grasje op de staart, dan klaart het weer op.
- 617. Als de slekken met een grashalmpje op de staart kruipen : mooi weer.
- 618. 't Fijnste weer moogt gij verwachten
Als ge ziet langs weg en grachten
Hoe die slekken, d'arme sleuren,
Op hun staart een grashalm beuren (J.V.).

De echel of bloedzuiger :

- 619. We krijgen mooi weer als de echel in een geleipot met water
gevuld, 's morgens stil op de bodem ineengerold ligt.

Zie kommentaar vóór nr. 134.

4. Huisdieren

Met betrekking tot de hond :

- 620. Goed weer is te verwachten als de hond op zijn linkerzij gaat
liggen.

In verband met de kat :

- 621. Het were staat vast,
Als stil en koes,
Zich kattepoes,
Het snoetje wast (J.V.).
- 622. Wast het snoetje zich de kat,
Met heur pootjes glad en nat,
Van een weerken schoon en fijn
Moogt ge wis verzekerd zijn (J.V.).
- 623. Als de kat genoeglijk zit te spinnen en zich de poten wassend over
de kop strijkt.

624. Als de kat met haar poten de snuit wast.

Bijgeloof : Om bij de bruiloft goed weer te hebben, moet de bruid de kat goed voeden, het is tevens een gunstig voorteken voor het verdere leven (Limburg).

Als iemand op reis gaat met goed weer, zegt men te Weert : *Hij heeft de kat goed gevoed*. Dat duidt op Freya's katten, de witte lichte wolkjes, die goed weer brengen. De Noorse godin Freya is de vrouw van Alfadir (de weergaande van de Griekse Zeus) en moeder van Thor en van Baldz. Wordt o.a. afgebeeld op een wagen getrokken door katten (26).

5. Vee

In verband met de koe. Het wordt mooi weer :

- 625. Als de koe op haar linkerzij gaat liggen.

(26) MALLARMÉ S., Les dieux antiques, Nouvelle mythologie illustrée, Paris, 1880.

Het paard :

626. Hinnikt 't peerdje, blij te moe,
't Komt schoon weere naar ons toe (J.V.).

De ezel. 't Wordt mooi :

627. Als de ezel zich in 't stof wentelt en van vreugde opspringt.

Varkens :

628. Woelt met zichtbaar welbehagen
In de modder om zich 't zwijn,
Zal het zeker voor vandage
Nog van 't schoonste were zijn (J.V.).
629. Wees maar voor geen buien bang,
Als er uren lui en lang,
Op de mesthoop ligt het zwijntje;
Duren blijft dan 't zonneshijntje (J.V.).

Schapen :

630. 't Schoon were blijft aan en de zonne die schingt,
Als vrolijk het schapeken danst en springt (J.V.).
631. Als de schapen vrolijk opspringen.
632. Als de schapen tegen zonsondergang vreedzaam weiden.

De meeste schaapherders beweren dat de wol op de rug van de schapen de beste barometer is :

633. Hoe meer die wol krult, hoe schoner droog weer.

6. Andere dieren

Vleermuizen :

Vliegen de vleermuizen bij helder weer tot laat in de morgen rond, dan besluit men daaruit een voortduren van het mooie weer :

634. Blijft tot in de vroege morgen
Nog vleermuis gaan op jacht,
Maak u over het weer geen zorgen,
Het blijft helder, mooi en zacht (J.V.).

635. Vleermuizen in groot getal
Rondom huis en hof en stal,
Mooi weer zal 't en zonneshijn
Morgen zeker zijn (J.V.).

Ook :

636. Als vledermuizen 's avonds rond de huizen
vliegen.
637. Als vledermuizen 's avonds meer uit hun hollen
komen als naar gewoonte.

De egel :

638. Rolt er zich d'egel
In 't stof van de weg
En huppelt hij blij
Schoon weder nabij (J.V.).

7. Vissen

639. Bijten de vissen gretig en is het veranderlijk weer, dan krijgen we binnen twee maal twee uren mooi weer.

640. Als de vis zich komt zonnen wordt het warm weer.

Bij zonnig en rustig weer neemt het zuurstofgehalte in het water af. De vissen moeten even lucht komen happen, te meer als er neiging tot nog warmer weer op komst is.

C. MET BETREKKING TOT PLANTEN EN BLOEMEN

641. Als de akkernigelle (*Nigella*, tussen 't koren te vinden) haar tenger stengeltje buigt, zal de zon straks warmte schenken.

642. Als de veldzuring (*Oxalis*) bloem en blad opent, moogt ge verzekerd zijn dat schoon weer opkomt is.

643. Als het kannekenskruid (*Nepenthes*) weer de loodrechte richting aanneemt, komt er mooi weer (zie ook nr. 187).

644. Als de muur (*Alsine media*) zich omstreeks negen uur 's morgens opricht en de bloemkroon tot 's middags zestien uur open blijft, kondigt ze daarmee voor die en volgende dag helder en droog weer aan.

645. Als de gemene driedistel (*Calina vulgaris*) hare parelmoerachtige kelkschubben opent, is duurzaam droog weer te verwachten (zie ook nr. 182).

646. Als de paardebloem (*Taraxacum officinale*) haar bloem 's morgens vroeg opent krijgen we mooi weer.

647. Als het gras vol dauw hangt.

648. Als stro- en riethalmen knappen.

D. MET BETREKKING TOT DE LUCHTDRIJK

Mooi weer krijgen we :

649. Als de rook uit de schoorsteen recht omhoog stijgt.

Bij komend mooi weer wordt de lucht droger.

650. Als de steel van de schop, hark of bijl als 't ware door de hand glijdt, hoeft men zich geen zorgen te maken, het wordt mooi.

651. Als het zout droog is.

Proef : Werp een klontje suiker in 't midden van een kop hete koffie, maar wacht u van te roeren. Zo de luchtblaasjes die aan de oppervlakte verschijnen als schuimende massa in het midden blijven, mag u op bestendig mooi weer rekenen (H.J.W.).

Aan de kust :

652. Komt het zeerot uit het oosten, dan wordt het mooi weer.

Zie kommentaar bij nr. 378.

E. MET BETREKKING TOT DE WIND

Er volgt mooi weer :

653. Wanneer gedurende een regenbui de wind plotseling keert.

654. Als de wind gaat liggen na rauwe (ruwe) wind.

Veranderlijke wind geeft stabiel weer. Hoe dichter we bij het centrum van een hogedrukgebied komen, hoe zwakker (losser) de wind wordt. In of nabij een hogedrukgebied is het weer zeer bestendig en normaal mooi, vandaar :

- 655. Draaiende wind, staande weer.
- 656. Lopende wind is staande weer.
- 657. Hoe wankeler wind, hoe vaster weer.
- 658. Hoe lossier de wind, hoe vaster het weer.

Opiniepeiling G. Tibau = Percentage %.

Nr. 658

	Totale geloofwaardigheid		Buiten		Stad		+ 46 j.		- 46 j.		Onafhankelijke		Afhankelijke	
	Totale	bekendheid	Geloofwaardig	Bekend	Geloofwaardig	Bekend	Geloofwaardig	Bekend	Geloofwaardig	Bekend	Geloofwaardig	Bekend	Geloofwaardig	Bekend
Nederlands taalgebied	52	35	53	37	48	19	56	40	44	25	48	29	62	52
Provincie Antwerpen	51	28	52	30	42	10	55	31	39	19	44	27	69	45
Provincie Brabant	49	32	49	35	45	10	53	36	42	26	49	26	49	44
Provincie Limburg	38	17	38	18	40	00	38	19	36	14	38	14	42	24
Provincie Oost-Vlaanderen	59	45	61	47	46	25	61	50	56	35	51	34	68	68
Provincie West-Vlaanderen	61	49	61	50	59	37	71	59	43	29	58	44	84	79

Verder :

- 659. Noorden - en oostenwinden brengen doorgaans droog en koel mooi weer.
- 660. Zuid-oost- en oostenwinden zijn vergezeld van prachtig weer, zelden brengen ze onweer mee.

Vandaar het gezegde : *De oostenwind,
Een koningskind.*

Ook : *Als de wind in 't oosten zit, 't is dikwijls sporre* (= standvastig) *en stief* (= erg) *droge* (Rekkem en G.G.).

- 661. De wind 's nuchtens zuid, 's avonds noord,
Is schoon weder alle dagen voort (G.G.).

N.-wind maakt standvastig weer :

- 662. Komt de wind uit 't noordenland,
Lang houdt het weder stand.
- 663. Waait de wind uit het noorden gedurende twee of drie dagen, dan wordt het weder verder mooi.

Aan de kust :

- 664. Schuift de wind vóór zon weg, altijd mooi weer.
- 665. Wanneer de zeilen bij westenwind nat worden, kondigt dit stil weder aan.

F. MET BETREKKING TOT DE ZON

- 666. Soo de Zonne 's morgens geheel klaar is en onbevlekt door eenige doorschijnende Wolken doorkomt, soo sal 't dien dag en nacht aengenaem Weder zijn (Greg. Alm.).

- 667. Staat de zon achter wolken en komt zij eerst iets later te voorschijn dan krijgen we dezelfde dag mooi weer.
- 668. Komt de zon bewolkt op en verandert het wolkendek schielijk, dan komt mooi weer.
- 669. Als de zon tijdens het slechte weer omringd is van een lichtkring, zal het 's anderendaags mooi weer worden.
- 670. Gaat de zon in een mist onder, zodanig dat men haar schijf blijft zien en deze groter wordt naarmate ze lager aan de gezichtseinder staat, dan mag men zeker zijn van 's anderendaags een mooie dag te krijgen.
- 671. Als de zon in een onbewolkte hemel ondergaat.
- 672. Mooi weer als de zon helder ondergaat in een blauwe of rooskleurige hemel.
- 673. Mooi weer wanneer de zon rein en klaar zonder wolken in het westen ondergaat.
- 674. Als de zon in een onbewolkte hemel ondergaat en als uit het zuiden een slagregen valt en de wolken op hun weg teruggedrijven, dus van noord naar zuid, dan zal de regen weldra ophouden en mag men gedurende verscheidene dagen mooi weer verwachten.

Aan de kust :

- 675. Valt de zon door, morgen goed en mooi weer.

Met «valt de zon door» wordt bedoeld dat de zon zich nog eenmaal laat zien nadat ze achter de wolken verdwenen is om dan «in zee slapen te gaan».

G. MET BETREKKING TOT DE WOLKEN

- 676. Als het 's zomers in de morgen koel is en de wolken uit het oosten naar het westen oprijzen, zal het mooi weer worden.

Inderdaad volgens de loop van de cirruswolken kan men zich een idee vormen van de verplaatsing van de storing waartoe ze behoren. Zo beduiden vederwolken uit het O. mooi weer.

- 677. Kleine ronde wolken bij noordenwind geven mooi en helder weer gedurende twee à drie dagen.
- 678. Komen de wolken wit te voorschijn en drijven ze noordwest af, betekent mooi weer gedurende verscheidene dagen.
- 679. Grijs laaghangende wolken kondigen mooi weer aan als hun omtrek onduidelijk is.
- 680. Wanneer pluimwolken aan de opklarende hemel of na regen te zien zijn.

Zie commentaar bij nr. 297.

- 681. Worden grote wolken kleiner, mooi weer.
- 682. Gaat de wolk van het oosten naar het westen, dan verdwijnt ze aan de gezichtseinder en kan men op mooi weer rekenen.
- 683. Indien na regen de wolken de aarde naderen, mag men mooi weer verwachten.
- 684. Er is droogte op handen als er schapenwolkjes te zien zijn.
- 685. Als er schapjes aan de hemel staan,
Kan men zonder regenscherm wandelen gaan.

H. MET BETREKKING TOT HET UITSPANSEL

Met betrekking tot een rode hemel :

686. **Avondrood,
Mooi weer aan boord.**

Doch er is een voorwaarde aan verbonden, de morgenstond moet betrokken zijn :

687. **Des avonds rood en 's morgens grijs,
Dan gaat men steeds gerust op reis,
Doch 's avonds grijs en 's morgens rood,
Dan stelt men zich aan regen bloot (Vgl. nr. 299).**
688. **De avond rood, de morgen grauw,
Brenkt het schoonste hemelblauw (27).**
689. **Is de avond rood en grauw de morgen,
Die twee ons wis mooi weer bezorgen.**

Kleuren zijn optische verschijnselen. Het licht van een laagstaande zon legt een lange baan af door onze dampkring. Die slurpt dan alle kleuren van het zonlicht op, behalve het rood. De zon is dus 's morgens en 's avonds rood gekleurd, vandaar kennen we morgenrood en avondrood. Hangen er bij ondergaande zon hoge wolken in het oosten, dan worden die rood gekleurd; dat is avondrood! Met de overheersende weststromingen zien we dan de achterhoede van het naar het oosten wegtrekkende slecht weergebied. Na een nevelige nacht en ochtend, komen we in beter weer terecht.

690. **Een deel helder verlichte horizon bij bewolkte hemel, wijst op mooi weer.**
691. **Een grauwe morgenhemel belooft mooi weer.**
692. **Muur hoog in de lucht : schoon weer; zakt hij : het weer gaat af.**
693. **Is de zuidhemel 's avonds rein en helder, dan is het 's anderendaags gewoonlijk mooi weer.**
694. **Een gele avondhemel voorspelt in de zomer grote hitte.**

I. MET BETREKKING TOT DE STERREN

695. **Veel sterren aan de hemel betekent des zomers mooi weer.**
696. **Sterren omgeven door ringen, zodat ze slechts weinig schitteren, wijzen op komend mooi weer.**
697. **Sterrelicht, mooi weer.**

J. MET BETREKKING TOT DE MAAN

Mooi weer is voorspeld :

698. **Als de maan met hare bekken omhoog zit.**
699. **Als de maan een «test» is, dat het water er niet kan uitlopen.**

Te Wieze zegt men : als de maan averechts ligt.

700. **Als de maan de vierde dag helder is.**
701. **Als het mooi weer is gedurende het laatste kwartier, dan brengt de nieuwe maan mooi weer.**
702. **Na nieuwe maan bij droog weer, mag men nog mooi weer verwachten.**

(27) Frankrijk : Rouge soirée et grise matinée,
Font signes de belle journée.

Vandaar :

703. Nieuwe maan met helder licht,
Geeft ons van droogte het bericht.

Opiniepeiling G. Tibau = Percentage %.

Nr. 703

	Totale geloofwaardigheid	Buiten		Stad		+ 46 j.		- 46 j.		Onafhankelijke		Afhankelijke		
		Totale bekendheid		Geloofwaardig	Bekend	Geloofwaardig	Bekend	Geloofwaardig	Bekend	Geloofwaardig	Bekend	Geloofwaardig	Bekend	
		Geloofwaardig	Bekend											
Nederlands taalgebied	49	23	48	23	53	20	52	25	42	17	47	21	56	36
Provincie Antwerpen	51	18	51	18	48	19	53	20	46	13	47	17	60	31
Provincie Brabant	48	25	46	25	66	21	53	28	40	19	51	27	51	32
Provincie Limburg	48	22	49	23	20	00	54	25	39	18	43	13	63	40
Provincie Oost-Vlaanderen	52	26	53	27	43	14	53	26	51	24	55	27	56	38
Provincie West-Vlaanderen	42	22	39	21	63	30	46	28	33	10	37	19	50	37

704. Mooi weer is in 't vooruitzicht wanneer zwarte vlekken op de volle maan duidelijk zichtbaar zijn.
705. Als 't heet is, zal het bij 't slijten van de maan nog heter worden.
706. Glanst de toe- of afnemende maan zeer helder, dan mag men voor de volgende dagen kalm weer verwachten.
707. Als 't weer verandert binst de eerste dagen van de nieuwe maan, dan zal 't zo blijven tot de volle maan (dus veertien dagen).
708. Hoe rechter de maan, hoe droger.

Bij de kustbewoners :

708. Vertoont zich des avonds een flauwe neveling om de maan, dan is mooi weer te verwachten.
710. Staat de hoorn der nieuwe maan zeer recht, dan zal het weer gedurende gans de maan mooi zijn.

Bij de herders :

711. Als de herder zijn staf aan de hoorns van de maan gedurende het eerste kwartier kan hangen, is het een voorteken van mooi weer.

K. MET BETREKKING TOT DE REGENBOOG

Zie kommentaar vóór nr. 354.

712. Als na regen een regenboog aanstonds verdwijnt, krijgen we mooi weer.
713. Ziet men de regenboog na veel nat weer verschijnen, dan beduidt dit mooi weer.
714. Ziet men de regenboog tegen avond : mooi weer.
715. De verschijning van twee of drie regenbogen te gelijk, geeft voor het tegenwoordige mooi weer doch aanhoudende regen binnen twee - drie dagen.

L. MET BETREKKING TOT DAUW, MIST EN NEVEL.

Zie kommentaar vóór nr. 364.

Avondnevel brengt doorgaans mooi weer, dit geldt vooral op het einde van de zomer en begin van de herfst.

716. Wanneer 's avonds dichte nevels stijgen,
We de volgende dag goed weer krijgen.
717. Als 's avonds witte nevel of dauw nabij een rivier zich over het
omliggende land verspreidt, volgt mooi weer.
718. Als de mist 's avonds optrekt en de lucht vol kleine wolkjes is.
719. Als de mist laag over de grond hangt en er een klare hemel is.
720. Slaat des avonds nevel neer,
Dan brengt de morgen helder weer.

Mistvorming in de morgen na een heldere dag, is eveneens een aanduiding van stabiele lucht en de nabijheid van een hoogdrukgebied. Na het optrekken van de mist krijgen we mooi tot weinig bewolkt weer. Is niet geldig voor de aanhoudende mist in de herfst en de winter.

721. Mistige morgen,
Schone dag (28).
722. Een droeve morgen,
Geeft een blijde dag.
723. Een grauwe morgen,
Maakt een blijde dag.
724. Is er bij zonsopgang mist, mooi weer.
725. Als het in de lente of in de herfst het met koele morgen nevelachtig
is en de nevel zich boven 't westen vertoont, zal het die dag niet
regenen.
726. Wordt men mist gewaar in 't noorden en in 't oosten, dan zal 't mooi
weer worden (Vgl. nr. 365).

In verband met de dauw (zie kommentaar vóór nr. 364).

727. Valt 's avonds dauw,
's Morgens is de lucht blauw.
728. Avonddauw in overvloed,
Maakt de dagen mild en goed (J.V.).
729. 't Gras 's morgens bedauwd, goed weer.
730. Overvloed van dauw,
Maakt de lucht blauw.

M. MET BETREKKING TOT DE REGEN

De doortocht van een storing (front- of buienlijn) duurt zelden een hele dag. De storingen zijn gewoonlijk van minder lange duur dan een warmtefront en worden door opklaringen gevolgd.

(28) Wallonië : Les matins brumeux se transforment en claire après-midi.

Frankrijk : Matinée obscure,
Journée sure.

Duitsland : Auf gut Wetter vertrau,
Begint der Tag nebelgrau.

731. Als het in de zomer uit het zuiden een zeer fijne regen valt, dan zal het 's middags opklaren en voor het overige van de dag prachtig weer worden.
732. Als het een uur of twee vóór het opgaan van de zon begint te regenen is het waarschijnlijk dat er mooi weer vóór de middag zal zijn en het die dag zal blijven.
733. Als uit het zuiden een slagregen valt en de wolken op hun weg terugkeren, dus noord naar zuid, zal de regen weldra ophouden en mag er gedurende verscheidene dagen mooi weer verwacht worden.

Bondiger :

734. Fijne regen in de vroege morgen,
Zal zeker mooi weer u bezorgen.
735. Regen vóór acht uren,
Zal de ganse dag niet duren.
736. Als 't regent vóór acht uren,
Zal hij niet lang duren.
737. Regen vóór acht uren,
Blijft niet duren.

Verder :

738. Vroege regen is vlug voorbij.
739. Een zieke morgen maakt een gezonde dag.
740. Des morgens een pronker,
Overdag een jonker.

Gezegde : *Tussen den tien en den elfen komt 't weer op zijn zelven, tussen de enen en den tweeën gaat 't weer van zijn been* (Wieze).

Minder waar is :

741. Regen na acht uren
Blijft niet duren.
742. Stofregen bij noorderwind geeft doorgaans binnen drie dagen mooi weer.

N. MET BETREKKING TOT WEERLICHT EN DONDER

743. Als het des avonds bij helder hemel aan de horizon weerlicht, blijft het weer mooi.
744. Ziet men weerlichten na een heldere dag, dan houdt het mooi weer aan.
745. Weerlicht zonder donder of donderkoppen is de voorbode van warmte en droogte.
746. Als het na een heldere dag dondert zonder regen, zal het mooi weer aanhouden (29).

(29) Frankrijk : S'il fait des éclairs sans tonnerre après un jour clair, le beau temps continuera.

VORST

Men zegt dat het vriest als de temperatuur van de lucht onder het Celsius-nulpunt daalt. In ons land is de vorst gewoonlijk het gevolg van koude stromingen afkomstig uit de Poolstreken. Meest komen voor : een anticycloon boven Groenland die ons zeestromingen uit het N. brengt en een anticycloon boven N.-O.-Europa die continentale stromingen uit het O. aanvoert.

A. MET BETREKKING TOT MENSELIJKE KWALEN EN/OF GEBREKEN

Vriesweer is op komst :

- 747. Wanneer mensen pijn krijgen op de plaatsen van een genezen wonde, een oude verzwering of beenbreuk.
- 748. Als de oren beginnen te tintelen.
- 749. Als de voeten blijvend koud hebben.
- 750. Als de tenen jeuken.

B. MET BETREKKING TOT DE GEDRAGINGEN VAN DIEREN

1. Vogels

't Zal vriezen :

- 751. Als het winterkoningje in de hoven en tuinen verschijnt.
- 752. Als de bonte kraaien zich dicht bij de huizen vertonen.
- 753. Als de kraaien zwijgen, zal 't blijven vriezen.
- 754. Langdurige koude, vaak gevolgd door sneeuw is te verwachten als vogels samenvliegen en hun aas rond de steden komen zoeken.
- 755. Als de leeuwerik niet hoog stijgt, Duidt het dan dat men koude krijgt.
- 756. Het zal gaan vriezen als de wilde ganzen in V-vorm vliegen.

Opiniepeiling G. Tibau = Percentage %.

Nr. 756

	Totale geloofwaardigheid		Buiten		Stad		+ 46 j.		- 46 j.		Onafhankelijke		Afhankelijke	
	Geloofwaardig	Bekend	Geloofwaardig	Bekend	Geloofwaardig	Bekend	Geloofwaardig	Bekend	Geloofwaardig	Bekend	Geloofwaardig	Bekend	Geloofwaardig	Bekend
Nederlands taalgebied	67	70	67	72	63	50	69	72	63	66	65	69	72	76
Provincie Antwerpen	60	56	64	60	29	23	64	60	49	46	56	56	70	58
Provincie Brabant	57	59	55	61	69	41	57	62	56	53	58	54	57	71
Provincie Limburg	58	59	58	60	80	40	62	60	50	59	52	60	73	73
Provincie Oost-Vlaanderen	75	81	75	83	75	57	75	81	76	81	74	80	78	84
Provincie West-Vlaanderen	85	93	85	94	81	85	88	95	79	89	86	94	82	92

757. **Ziet ge wilde ganzen vliegen
In de vorm van een V,
Brengen zij ons, zonder liegen
Zeker vorst en winter mee (J.V.).**
758. **Wilde ganzen in een V,
Brengen vorst en vriesweer mee (J.V.).**

Ook :

759. **Als de wilde ganzen en eenden uit het noorden komen.**
760. **Als de ganzen naar 't westen trekken.**
761. **Als de watervogels uit kreken en kleine waters naar grotere plassen vliegen.**
762. **Als de reiger droef en roerloos aan de oever zit.**

2. Hoenders

763. **'t Zal vriezen als 's winters de haan 's avonds kraait.**
764. **Als nog 's avonds kraait de haan,
Kondigt hij ons vriesweer aan (J.V.).**

3. Insekten

Spinnen :

765. **Er komt aanhoudende koude die na zeven à twaalf dagen intreedt
wanneer de z.g. kamerspinnen 's nachts twee of meer webben over
elkaar weven.**

Bekend is het verhaal van de Franse troepen die in 1795 de Oostenrijkse Nederlanden binnenvielen. De veldtocht begon bij een prachtig zomerweer, maar in de herfst begon het te regenen. Zo hard en zo lang, dat de soldaten in het slijk vergingen. De bevelhebbers besloten de aftocht te blazen. Op zeker ogenblik vroeg soldaat Dissonval - 'n goed insektenkenner - om bij de generaal te worden toegelaten. Hij vroeg de generaal nog enkele dagen geduld te hebben, want enkele nachten eerder had hij vastgesteld hoe een kamerspin twee webben boven elkaar spon. Dat was voor hem het teken dat, na negen dagen, een hevige en langdurige vorst zou intreden. De generaal besloot te wachten. Waarachtig, na enkele dagen begon het te vriezen, zo hard, dat de Waal dichtvroor. Op 15 januari trokken Napoleons soldaten Utrecht binnen.

Echel :

766. **Bij komende vorst houdt de echel, geplaatst in een bokaal met water gevuld, zich op de bodem stil.**

4. Huisdieren

De Kat :

767. **Draait de kat haar aars naar 't vuur,
Wind en regen, koud en guur.**
768. **Draait poes haar staart naar 't vuur, dan zijn we harde vorst te verwachten.**
769. **Als de kat, en vooral op 't laatst van de winter wanneer er reeds warmere dagen aanbreken, dicht bij het vuur kruipt.**

Gezegde : *Er is koud weer op handen want de kat zit met haar gat naar 't vier.*

C. MET BETREKKING TOT DE LUCHTDRIK

770. **Wanneer bij winterdag het vuur meer hitte blijkt te geven dan gewoonlijk.**

- 771. Wanneer de steenkool meer gloeit dan naar gewoonte.
- 772. Als het vuur in de kachels jaagt.
- 773. Als de schoorsteen goed trekt.
- 774. Als de vlammen in de haard blauw zijn.
- 775. Als de vlammen levendig zijn en het hout vlug opbrandt.
- 776. Daar is vriesweer vast op handen,
Staat de haardvlam heet te branden (J.V.).

Ook :

- 777. Als in vochtige huizen de vers geschrobde vloer seffens opdroogt.
- 778. Als de vensterraamglazen aanslaan, vooral in die kamers waar vuur gemaakt wordt.

D. MET BETREKKING TOT DE WIND

Vriesweer heeft plaats bij winden van N.-O. tot O. en de er tussenliggende :

- 779. Zo de wind noord-west zit, zal het hard vriezen.
- Gezegde : *'t Is koud dat de bonds grijzen* (W.Vl.).
- 780. Draait de noorderwind des winters naar het oosten, dan komt er vorst.
 - 781. Als de wind uit het oosten of het noorden blaast.
 - 782. Wanneer van oktober tot einde mei, bij regen die uit het zuiden of het westen komt, al is het nog betrekkelijk warm, de wolken op hun weg terugkeren, dus naar het zuiden teruggaan (d.i. noorderwind), zal het 's nachts vriezen en de vorst zal volgens het jaargetijde min of meer sterk zijn.
 - 783. Als de noordoostenwind snel waaiend is.
 - 784. Begint het te vriezen na noorden- of oostenwind, dan zal de vorst lang aanhouden.

Deze vorst houdt dikwijls gedurende vele dagen aan, soms zelfs verschillende weken en handhaaft zich over het gehele land.

- 785. Wanneer in de winter na enkele dagen buiig weer met gure stormvlagen uit het noord-westen, de barometer snel gaat stijgen en de wind neiging heeft om van het noorden naar het noord-oosten te draaien, is er kans dat de vorst zijn intrede doet.
- 786. Als de noorden- of oostenwind lang gestaan heeft en geen sneeuw of hagel gevallen is.
- 787. Oostenwind met mist,
Vriezeman in de kist.

E. MET BETREKKING TOT DE ZON

- 788. Gaat 's winters de zon rood onder : vorst.
- 789. Als de zon bij ondergang roder is dan naar gewoonte en samengaande met noord- of oostenwind, is vorst te verwachten.
- 790. Als de zon door een of meerdere ringen omgeven is, dan is, hevige vorst te verwachten.
- 791. Smelten sneeuw en ijs zonder zonneshijn verwacht dan vorst.

F. MET BETREKKING TOT DE WOLKEN

- 792. Kleine wolken die laag naar 't noorden drijven, zijn voortekenen van koude en vorst.

G. MET BETREKKING TOT HET UITSPANSEL

- 793. Een gele avondhemel in de winter voorspelt grote koude.
- 794. Heldere nacht,
Vorst verwacht (J.V.).

H. MET BETREKKING TOT DE MAAN

- 795. Valt de vorst in met volle maan, dan houdt hij drie dagen of langer aan.

Andere gezegden zijn van oordeel :

- 796. Begint het met nieuwe maan te vriezen, dan duurt de vorst maar lettelt dagen.

Nog andere zegswijzen zien het helemaal anders :

- 797. Vorst bij opkomende maan duurt vier weken.
- 798. Vorst bij nieuwe maan zal de ganse maan duren.
- 799. Als 't vriest bij nieuwe maan, zal het gedurende het laatste kwartier nog verergeren.

Verder :

- 800. Wanneer de kwartiermaan achterover ligt als een schuitje, voorspelt ze vorst.
- 801. 't Zal vriezen als de maan klaarblinkend en helder staat.
- 802. Vorst met afgaande maan
Houdt bijna zeker aan.

I. MET BETREKKING TOT DE NEVEL

- 803. Soo van het water eenen rook als eenen nevel opstaet, en dat op diversche plaetsen als een wolke gezien, en diergelyck op het land niet gezien worden, soo beteekend het een groote vorst (Greg. Alm.).

J. MET BETREKKING TOT DE STERREN

- 804. Zijn de sterren helder en glanzend, dan wijst het op hevige koude.
- 805. Er is koude en vorst op handen,
Als er flikkersterren branden (J.V.).

K. MET BETREKKING TOT DE SNEEUW

- 806. Soo het sneeuwt en de sneeuw subtiel (fijn) is, soo zal groote sneeuw en vorst volgen die lang dueren sal, besonderlyck soo de vorst haest op sneeuw volgt (Greg. Alm.).
- 807. Als het sneeuwt met kleine vlokjes.
- 808. Een sterke sneeuwval met noordenwind gekomen is gewoonlijk door grote langdurige koude gevolgd.

Wanneer er met regen begint te sneeuwen komt eveneens vorst :

- 809. Als de sneeuw valt op natte slijk,
Geeft na drie dagen een vaste dijk.

810. Valt de sneeuw in slijk,
Binnen drie dagen een harde dijk (Kempen).
811. Als de sneeuw valt in het slijk,
Ligt hij zeven weken achter de dijk (Brabant).
812. Wanneer het sneeuwt en regent te gelijker tijd, zal het na drie
dagen vriezen (30).
813. Sneeuw op slik,
Geeft binnen drie dagen ijs, dun of dik.
814. Sneeuw op slik,
Is de derde dag dik.
815. Als de sneeuw valt in het slik,
Vriest het altijd, dun of dik.
816. Sneeuw op slijk,
Ijs op de dijk.
817. Sneeuw op slik,
Geeft ijs, dun of dik.
818. Modder en sneeuw op de wegen,
Brengt vorst te wege.
819. Sneeuw op natte grond
Vriest terstond.
820. Valt d'eerste sneeuw in de nattigheid,
Houdt u voor de winter bereid.

De voorgaande voorspellingen komen met de werkelijkheid overeen. De sneeuwval tijdens de regen is het bewijs dat in de dampkring reeds koude lucht heerst die de sneeuw tot op aarde doet vallen. En al is bij de aarde de temperatuur nog te hoog om de sneeuw in bevroren toestand te bewaren, al bestaat er nog altijd strijd tussen de hogere temperaturen bij de aarde en de lagere in de dampkring waardoor sneeuw dooit op de bodem en alles tot modder doet worden, toch is er kans dat de lagere temperatuur van de dampkring en de oorzaken welke die deden ontstaan, krachtig genoeg zullen werken om vorst ten gevolge te hebben.

L. MET BETREKKING TOT DE HAGEL

821. Grote koude is te vrezen als bij vorstaanvang kleine en ronde
hagelstenen vallen.

SNEEUW

Sneeuw wordt gevormd door verdichting of condensatie van waterdampen (regen) beneden 0° Celsius.

Er is droge en natte sneeuw. De eerste bestaat uit zeer kleine volkjes of sterretjes, terwijl de tweede bestaat uit grote sneeuwvlokken die gevormd worden doordat een aantal kleinere aan elkander gekleefd zijn.

Er zijn weinig gezegden die voorspellen dat het zal sneeuwen.

(30) Wallonië : Quand il pleut et neige presque simultanément, il gèbera avant trois jours.

A. MET BETREKKING TOT MENSELIJKE KWALEN EN/OF GEWAARWORDINGEN

Het zal sneeuwen :

- 822. Als de mens een ongename huiveringwekkende koude gevoelt.
- 823. Rillingen over de rug in de winter worden beschouwd als een nooit falend voorteken van sneeuw.
- 824. Koude voeten, meer dan gewoonlijk, is een teken van sneeuw.

B. MET BETREKKING TOT DE GEDRAGINGEN VAN DIEREN

1. Insekten

't Zal sneeuwen :

- 825. Als de eche! geplaatst in een geleipot met water gevuld, aan de oppervlakte komt of zich aan het afsluitlijnwaad vastzuigt.

Zie kommentaar vóór nr. 134.

2. Huisdieren

't Zal ook sneeuwen :

- 826. Als de katten 's winters zich achter de oren krabben.
- 827. Als de kat met de rug naar 't vuur zit.
- 828. Keert de kat de rug naar 't vuur,
Daar komt sneeuw van op de duur (J.V.).

3. Andere dieren

Mollen :

- 829. Molshopen in de winter duiden op sneeuw.

De mollen wroeten in de winter gewoon verder door de grond zolang die niet bevroren is. Vandaar dat men wel eens verse molshopen op de wit besneeuwde velden en weiden ziet.

Tijdens de winter zou de mol zelfs aktiever zijn dan anders. Als de temperatuur in de bodem daalt gaan de wormen en larven het kalmer aan doen. Ze komen niet zo vlug terecht in de gangen van de mol die dienst doen als valluiken. Vandaar dat de mol zijn gangensysteem gaat uitbreiden om toch voldoende aan zijn trekken te komen. De overtollige losse grond duwt hij voor zich uit en bovengronds is dat te merken aan de verse molshopen.

Gezegde : *Zolang de mol wroet, komt er geen vorst.*

C. MET BETREKKING TOT DE LUCHTDRIJK

't Zal sneeuwen :

- 830. Als de schoorsteenrook naar beneden slaat.
- 831. Als de schouw slecht trekt en de rook in de kamer wordt teruggedrongen.

D. MET BETREKKING TOT DE WOLKEN

Een wolk die sneeuw brengt is gemakkelijk herkenbaar aan haar grijze kleur. De verhoging van temperatuur die de sneeuwval voorafgaat is het gevolg van het verdwijnen van de thermische inversie op de grond bij het naderen van een depressie.

832. Witte wolken bij min of meer zachte temperatuur, zijn verboden van sneeuw.

E. MET BETREKKING TOT HET UITSPANSEL

833. Als men van november tot einde februari aan de gezichtseinder een grijze band ziet, die van het noord-westen naar het noord-oosten loopt, is het zeker dat het binnen vierentwintig uur sneeuw komt.

834. Als de hemel grijs is.

835. Als op enige dagen vorst er een duistere lucht volgt, is sneeuw in aantocht.

836. Treedt na sneeuwval koud of helder weer in, dan volgt aanhoudende koude en nog meer sneeuw.

F. MET BETREKKING TOT ONWEDER

Onweders in de winter zijn verboden van een grote onbestendigheid van weer die sneeuwstormen met zich brengen. Zo :

837. Als het 's winters weerlicht, zal het sneeuwen.

G. MET BETREKKING TOT DE MAAN

838. 's Winters een ring om de maan voorspelt sneeuw.

H. MET BETREKKING TOT DE DOOI

839. Als er na een grote dooi hier en daar nog weinig sneeuw blijft liggen, is het zeker dat er nog sneeuw achter is.

840. Wanneer na dooi hier en daar nog wat sneeuw blijft liggen, volgt verse sneeuw (31).

841. Sneeuw die blijft liggen langs de grachten,
Ligt op andere te wachten (J.V.).

842. Blijft er sneeuw op steen of stoepen,
Ze ligt op andere te roepen (J.V.).

In de kempen zegt men : *Ze wacht naar andere.*

I. MET BETREKKING TOT DE SNEEUW ZELF

843. Als de eerste sneeuw zeer fijn is, volgt er nog.

844. Zuid-west met snee,
Noord-oost in zee.

Waarmee wordt bedoeld : als het binnen de zeegaten sneeuwt met Z.-W.-wind, kan men er op rekenen dat er op zee een N.-O.-wind is.

(31) Frankrijk : Toute neige
Attend autre neige.

DOOI

't Zal dooien :

A. MET BETREKKING TOT MENSELIJKE KWALEN EN/OF GEBREKEN

- 845. Als winterhanden en -voeten jeuken.
- 846 Als reuma heviger wordt.

B. MET BETREKKING TOT DE GEDRAGINGEN VAN DIEREN

1. Vogels

- 847. Als de kraaien veel kwêken.
- 848. Geven de kraaien des winters in 't oog vallend hun welbehagen te kennen, dan zal de vorst weldra ophouden en het veld ruimen voor dooiweder.
- 849. 't Zal gaan dooien, zonder fout
Als de kraai veel leven houdt (J.V.).

2. Mollen

- 850. Als de mollen hun heuvelen maken door het bevroren gras of onder een lichte sneeuwvlaag, zal er zachter weer (dooi) volgen.

3. Spinnen

- 851. 't Zal dooien als bij vriesweer de spinnen beginnen te lopen.
- 852. Lopen uit, bij vorst, de spinnen,
Zal het dooiweer gaan beginnen (J.V.)

C. MET BETREKKING TOT DE DAMPKRING

- 853. Het uitslaan van blauwe hardsteen is voorteken van naderende dooi.
- 854. Wanneer baksteenmuren wit uitslaan.
- 855. Als roet uit de schoorsteen valt.

D. MET BETREKKING TOT DE ZON

- 856. De zon in een nest
Het ijs op zijn best.

Zie kommentaar vóór nr. 521.

E. MET BETREKKING TOT DE WIND

- 857. Dooi zonder regen of wind,
Is niet waart dat hij begint.
- 858. Als 't dooit zonder regen of wind,
Is 't de moeite niet dat 't begint.
- 859. Als een zachte zuidenwind waait die zich her- en derwaarts keert,
is het een teken van regen, wat in de winter dooi betekent.

Een vorstperiode wordt meestal afgesloten bij de doortocht van een frontale storing met regen en aanwakkerende wind. In dit geval spreekt men van een koude dooi en

- 860. Een koude dooi,
Een wisse dooi.

861. Koude dooi,
Is behouden dooi.

862. Ware 't ne koude,
Hij zou het houden.

F. MET BETREKKING TOT DE STERREN

863. Zijn in de winter de sterren mat en glansloos, dan verwacht men dooi.

RIJP EN IJZEL

Rijp of rijm wordt gevormd in wolkenloze nachten, als door de sterke warmteuitstraling de temperatuur van de onderste luchtlag en van de daarmede in aanraking zijnde bomen of voorwerpen beneden de 0° afgekoeld zijn. De daarbij gevormde neerslag bevriest dan. De rijp zet zich voornamelijk aan de bovenzijde en aan de windzijde der vaste voorwerpen vast. Rijp is dus bevroren mist of dauw op de bomen, gras en daken. Men zegt dan dat het *wit gevroren* of *gerijmd* heeft.

864. De droeven rijm die drie dagen staet,
Veel eerder hij niet licht vergaet (1747).

865. Als sneeuw en ijs zonder zonneshijn smelten, is rijm ophanden.

866. Rijm met wind uit 't oosten,
Zal voor kou u troosten.
Rijm met wind in 't westen,
Doet de stenen bersten.

Ijzel is regen of nevel die bij het neervallen luchtlagen doorloopt die kouder dan 0° zijn, zodat de neerslag afkoelt tot onder het vriespunt zonder nochtans te bevriezen. Eerst wanneer die neerslag tegen de grond of voorwerpen aanslaat, verstart hij tot ijsdruppels of zeer gladde ijskorst.

Doch :

867. Geen ijzel zo stout
Die drie dagen aan de bomen houdt.

868. Geen ijzel zo stout
Drie dagen kan blijven aan 't hout.

HAGEL

Gewone, kleine hagel kunnen we beschouwen als bevroren regendruppels. Hij ontstaat in de wolken die voor een deel uit kleine afgekoelde regendruppels bestaat.

Grote hagelstenen die tijdens onweersbuien voorkomen zijn sneeuwkorrels die bij het dalen door verschillende luchtlagen aangegroeid en steeds dikker en dikker zijn geworden. Zij bestaan uit afwisselende lagen ondoorschijnend en doorschijnend ijs.

Hagelvlagen komen over 't algemeen bij hevige of langdurige onweders voor, zij houden op een bepaalde plaats zelden langer dan tien minuten aan, omdat ze zich snel (40 km/uur en meer) verplaatsen in oostelijke richting.

869. Een donderbui uit het oosten brengt meestal hagel aan.

870. Wolken die geelachtig wit zijn en ondanks een hevige wind slechts langzaam voortbewegen, zijn voortekens van hagel.

871. Wanneer men bij betrekkelijk hevig onweer koperkleurige wolken ziet die dicht bij elkaar geplakt zijn, dan kan hagel weldra volgen.
872. Als de lucht roodgrijs wordt.
873. Onweders die na langdurige droogte en na een dag van stikkende hitte losbreken zijn vaak door hagel vergezeld.
874. Hagel valt zelden 's nachts.

BESLUIT

We hebben getracht een zo volledig mogelijke verzameling van weersvoorspellingen met betrekking op het onmiddellijk te verwachten weer op te stellen.

Bij de samenstelling hebben we niet enkel gebruik gemaakt van gegevens voorhanden in de opgegeven bibliografie, maar ook van onze persoonlijk verzamelde aantekeningen. De bibliografie is tot een minimum herleid, ze heeft enkel tot doel de belangstellende lezer verder de weg te wijzen.

In principe voorspelde elke categorie van personen het weer aan de hand van datgene waarmee hij rechtstreeks te doen had. De gewone man schonk aandacht aan de beïnvloeding van zijn kwalen, de landman aan de gedragingen van zijn vee, de bijenhouder aan zijn bijen en de tuinbouwer aan de bloemen en de planten. Onze voorouders voorspelden dus het weer zonder weerman.

Wij zullen niet beweren dat er geen weerspreuken zijn die elkander tegenspreken, inderdaad ze komen van de gewone man en elk houdt er zijn eigen mening op na. Dat de volkse weerspreuken weinig of geen waarde hebben mag niet worden beweerd. Er is een tijd geweest dat de moderne weerkundige wetenschap minachtend de neus ophaalde voor de wijze waarop de vorige generaties het weer voorspelden. Het is echter komen vast te staan dat hun manier van voorspellen in feite verre van fout was. Het zou dwaas zijn aan de «openlucht mensen» zoals boeren, herders, zeevissers en schippers die dag in dag uit met de natuur in aanraking zijn alle kennis en waarnemingen inzake het weer te ontzeggen. Doordat ze geregeld buiten zijn hebben ze logisch en vanzelfsprekend gelegenheid talrijke waarnemingen te doen.

De enquête van G. TIBAU toont aan dat bepaalde weerspreuken nog levendig en zelfs algemeen in het Vlaamse land bekend zijn. We moeten vaststellen dat de kennis en de geloofwaardigheid van de weerspreuken slinkt. Ook het overdragen van generatie op generatie zet zich op een veel geringer schaal door.

Thans is het voorspellen van het weer een aangelegenheid van meteorologie. Op basis van de ligging van de hoge- en lagedrukgebieden verneemt de luisteraar dagelijks het te verwachten weer, maar of hij de kern van de uiteengezette weersituatie wel duidelijk begrijpt is een andere zaak.

Zijn de voorspellingen van de gewone man niet altijd betrouwbaar, het weerbericht van de weerman is ook altijd niet zo trefzeker. PIEN staat meer dan eens met een bedrukt aangezicht voor het TV-scherm, de «weergoden» honoreren ook niet altijd de wissels die door de computer op hem getrokken worden.

BIBLIOGRAFIE

Biezonderste werken :

1. BEETS A. Dr. : **Volkswijsheid over het weer**, Verslagen en mededelingen der Vlaamsche Academie voor taal- en letterkunde, 1908.
2. BRT - OPEN SCHOOL : **Wat 'n weer!** i.s.m. de weerdiensten van België, 1040 Brussel, 1978.
3. DE CORT Aimé : **Bijgeloof in Vlaanderen en andere folkloristische bijdragen**, Boekuil en Karveel-uitgaven, 1944.
4. DUFOURL. Dr. : **Onze volksche Weerkunde, spreuken en gezegden over het weder** uit het Fransch vertaald door Alex D. Broekhuysen, Brussel, 1945.
5. FRERE Jules : **Limburgse Volkskunde**, eerste reeks, Hasselt, 1926.
6. LIEVEVROUW - COOPMAN Lodewijk : **Gents Woordenboek Koninklijke Academie voor Taal- en Letterkunde**, reeks 6, nr. 68, 1950.
7. MÜLLER Gust : **Van nieuwjaarsochtend tot oudejaaravond**, Averbode, z.j.
8. PEETERS K.C. Dr. : **Eigen aard, grepen uit de Vlaamse folklore**, voorwoord door Prof. Dr. J. Gessler, ill. van H. Lievens, 2^e druk, Antwerpen, 1946.
9. PIEN Armand : **Zwaar bewolkt met opklaringen**, Vlaamse Pockets, nr. 79, derde druk, 1967.
10. SCHRIJNEN Jos. Mgr. : **Nederlandse Volkskunde**, 2 delen, 2^e herziene druk, Zutphen, 1930.
11. TERLAAN K. : **Nederlandse spreekwoorden, spreuken en zegswijzen**, vierde druk, met weerspreuken verzameld door A.M. Heidt Jr., Den Haag, 1963.
12. TITULAER Chriet : **De mens en het weer**, Antwerpen-Amsterdam/Brussel, MCMLXXIX.
13. ULENS Adolf : **De tijd in de folklore, proeve van folkloristische studie**, Brecht, 1931.
14. VAN ELSSEN J.A. Pastoor : **Zegswijzen - Spreekwoorden en spreuken**, tweede vermeerderde uitgave, Averbode, 1914.
15. VAN HAVER J. : **Volksleven te Wieze 1900-1950**.
16. VAN NIEUWENHUYSE Th. : **Boerenwijsheid in dicht en rijm**, Gent, 1914.

Tijdschriften :

1. ALDEBIESEN : Driemaandelijks tijdschrift van de v.z.w. Aldebiesen, Jg. 4 (1978), TIBAU G., **Weerspreuken even betrouwbaar als Pien?**
2. BIEKORF : Dat is een leer- en leesblad voor alle verstandige Vlamingen, Jg. 45 (1944), 182-194, CAFMEYER Magda, **Weerspreuken over heel het jaar**.
3. OOSTVLAAMSE ZANTEN : Algemeen tweemaandelijks tijdschrift, Mededelingen van de Bond der Oostvlaamse Folkloristen :
Jg. 21 (1946), 86-87, V.(ermeulen) J.(ozef), **Twintig dieren als weerprofeten**.
Jg. 23 (1948), 15-19, V.(ermeulen) J.(ozef), **Drie en dertig dieren als weerprofeten**.
Jg. 26 (1951), 86-89, V.(ermeulen) J.(ozef), **Nog XLVI kalender- en weerspreuken**.
Jg. 28 (1953), 27, V.(ermeulen) J.(ozef), **Een dozijn weerspreuken**.
4. VOLKSKUNDE : Driemaandelijks tijdschrift voor de studie van het volksleven.
Jg. 75 (1974), 135-139, TIBAU Georges, **Zestig Vlaamse weerspreuken onder de loupe van de statistiek**.
Jg. 78 (1977), 33-39, TIBAU Georges, **Zestig Vlaamse weerspreuken onder de loep van de statistiek**.
5. CURTRICKE : Orgaan van de Westvlaamse Gidsenkring. Afdeling Kortrijk, Jg. 14 (1979), nr. 54, 21-24, ill. **De volksweerkunde**.
6. DE IJZERBODE : Informatieblad voor de dorpen : Roesbrugge-Haringe, Proven-Krombeke, Stavele-Beveren, Jg. 9 (1979), nr. 12, 1-2, ill., B[LONDEAU] R.A., **Over weerspreuken en strenge winters**.

Dag- en Weekbladen

1. DE GENTENAAR : Dagblad
Beknopt Verslag : 20 en 30.10.1975
2. GENTSCH MUSEUM : Bijvoegsel aan het Zondagsblad van het Vaderland en van het Nieuws van Gent, nr. 16 (1897), X., **Planten als weervoorspellers**.
3. LIBELLE : Weekblad voor de vrouw :
Jg. 4 (1949), okt., 22-23, COOREMAN Marga, **Kleine cursus in weerkunde**.

Zegspersonen. Lijst van 80-tal zegspersonen met betreffende verwijzingen ligt ter inzage in de bibliotheek van de Kon. Bond der Oostvlaamse Volkskundigen.